

REFORMAREA SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT CU ACCENT MANAGERIAL**Galina MARTEA***Institutul de Științe ale Educației*

Conducerea și perfecționarea sistemului de învățământ constituie o componentă majoră a strategiilor și politicilor de dezvoltare, îndeosebi la nivel microeconomic. Pentru a soluționa corect problema eficacității producției în instituția de învățământ cadrele de conducere trebuie să pună în aplicare teoria managerială contemporană. Anume teoria managerială contemporană reprezintă acel fundament pe care se poate crea mecanismul economic adecvat economiei de piață.

Cuvinte-cheie: *instituție de învățământ, sistem managerial, decizie, economie de piață, promovarea reformelor.*

IMPROVING THE EDUCATION SYSTEM THROUGH MANAGERIAL REFORM

The management and improvement of the education system is a major component of development strategies and policies, especially on the micro-economic level. To address effectively the problem of efficiency, educational institution managers must implement the contemporary management theory. It is the contemporary management theory that represents the foundation for an economic mechanism appropriate to the market economy.

Keywords: *educational institution, managerial system, decision, market economy, reform developments.*

Societatea contemporană, aflată mereu într-o continuă mișcare și schimbare, devine, cu certitudine, un obiect al transformărilor evolutive. Procesele evolutive sunt determinate și înaintate de noile condiții și provocări ce se produc în fenomenele organice create de știință și în cursul vieții reale a omenirii. Totodată, dezvoltarea și modernizarea unei țări se axează și se bazează în totalitate pe știință, învățământ, pe arta de a cunoaște cât mai bine tehnicile de calitate ce ar putea produce acele schimbări pozitive în viața factorului uman și în viața întregii societăți. Realitatea cursului evolutiv al transformărilor într-o societate pune un accent deosebit pe procesele de organizare și dezvoltare a sistemului de învățământ – parte componentă a politicilor educaționale, parte componentă a politicilor de dezvoltare a oricărui stat. În rezultat, perfecționarea și modernizarea învățământului devine subiectul principal al noilor politici de perspectivă.

Prin expresiile „managementul resurselor umane”, „managementul resurselor financiare”, „teoria managerială contemporană” neconținut se reunește o abordare a studiilor realizate prin prisma fenomenelor și proceselor condiționate de economia de piață și de perioada de tranziție la aceasta. Etapele de democratizare a societății și trecerea la economia de piață au provocat și continuă să provoace schimbări neîntrerupte și în cerințele față de sistemul de instruire, sistemul de învățământ din Republica Moldova, care trebuie restructurat multilateral, pentru a produce și a exercita cu adevărat modificări esențiale în fenomenele de formare a personalității cu achizițiile acestora în spațiul de resurse.

Experiența și realizările țărilor dezvoltate cu tradiții în economia de piață demonstrează cu adevărat esența „managementului”, esența „managerului”, esența „deciziilor”, care toate, la rândul lor, pot fi reprezentate prin valori inegalabile, exprimate prin obținerea atât a mijloacelor financiare enorme, cât și prin obținerea rezultatelor excelente de activitate a instituției. În consecință, anume „decizia” este miezul activității de conducere sau a sistemului managerial, prin care aceasta și accentuează direcția competenței managerului, prin care reușește să producă efectul și rezultatul dorit al acțiunilor propuse. Totodată, se consideră că pregătirea managerilor competenți este nu doar o necesitate obiectivă și reală, dar și o investiție extraordinară în domeniul de activitate. Instruirea cadrelor de conducere competente necesită aplicarea celor mai avansate realizări ale managementului mondial în general, precum și a experienței celor mai de seamă organizatori în managementul învățământului.

Gradul de satisfacere a nevoilor materiale și de trai ale populației unei țări, treptele și procesele de dezvoltare a unei economii naționale, activitatea eficientă a unei instituții, toate, la rândul lor, depind într-o măsură destul de mare de capacitatea și modul cum reușesc acestea în cele din urmă să preia cunoștințele și realizările altor țări, asimilându-le cu succes în propriul domeniu de activitate. Pentru această cauză pledează întreaga evoluție a omenirii, aplicând cele mai importante noutăți ale managementului mondial, care, de fapt, trebuie nu doar să favorizeze, dar și să urgenteze cursul dezvoltării. Aici urmează să-și spună cuvântul și sistemul de învățământ, orientat spre o economie de piață adevărată cu rezultate clare în procesul de dezvoltare și activitate.

Cu regret, la etapa actuală instituțiile de învățământ din Republica Moldova se înscriu și sunt vizate prin prisma fenomenelor și proceselor condiționate de declinul economic destul de profund și de prea lungă „perioadă de tranziție la economia de piață”.

Procesul transformărilor la economia de piață în Republica Moldova s-a dovedit a fi cu mult mai complicat decât se prezenta la început, cauzele fiind cele mai diverse – atât de ordin obiectiv, cât și de ordin subiectiv. Însă un lucru este cert: fără promovarea reformelor structurale și transformărilor sociale, fără schimbarea mentalității perimate și învechite a factorilor de decizie, fără cultivarea spiritului de proprietar pentru cadrele manageriale succesele în relansarea economică și în ridicarea nivelului de trai al populației nu vor fi reale. În acest context, se schimbă radical și cerințele față de domeniul educației, care necesită o reformare crucială pentru a deveni competitiv în plan național și internațional la capitolele „managementul resurselor financiare”, „managementul resurselor umane” – elemente fundamentale în activitatea acestuia.

Reformele economice ajustate la economia de piață adevărată, trecerea la un management și la un sistem managerial contemporan performant, apariția și funcționarea diferitelor forme de proprietate – toate acestea conturează, inevitabil, necesitatea restructurării și modernizării sistemului de învățământ cu accent puternic pe managementul educațional și, în special, pe managementul resurselor financiare și pe managementul resurselor umane. În țările dezvoltate din Occident un indice important al modernizării și dezvoltării învățământului este că veniturile proprii ale instituției de învățământ sunt protejate prin funcționarea unui management financiar modern și tradițional, care modelează încontinuu sistemul de instruire, cu accent managerial, cu deprinderi de întreprinzător. În lucrarea *Elemente de management financiar, profitabilitate și competitivitate, profit preț și calitate, risc și certitudine* cercetătorii G.P. Luca și N. Olariu constată că „orice activitate umană, pentru a fi inițiată, desfășurată, dezvoltată, are nevoie de prezența dinamică a trei factori sau principale elemente-resursă – omul, timpul și banii” [1, p.225]. Acești factori-resursă sau sursă de existență pentru factorul uman stabilesc obiective strategice în dependență de propriile necesități. În funcție de „propriile necesități” individul concepe nemijlocit obiectivul de dobândire, acumulare a mijloacelor necesare lui. Ținând cont de factorii-resursă nominalizați, constatăm că:

- omul stabilește deciziile și ideile corespunzătoare pentru a le realiza ulterior în practică;
- noțiunea de timp se manifestă prin reducerea consumului de timp la minimum pentru realizarea obiectivelor propuse;
- și banii au menirea de a cuantifica mărimea eforturilor implicate și calitatea rezultatelor obținute în derularea unei activități umane.

Este evident că resursele financiare (adică, banii) sunt necesități stringente provocate de ființa umană în timp, care, la rândul lor, materializându-se în timp, în dependență de posibilitățile omului atrag în sine și alte elemente-cheie, precum „control”, „conducere” etc. Controlul, conducerea activităților sociale, intelectuale, economice etc., cu rezultate, obținerea mijloacelor financiare este un proces destul de dinamic și complex, care implică și ține în corelație o lume întregă, influențată de multitudinea de factori și condiții de amploare fără precedent.

Precum știința de a conduce, de a controla, de a gestiona capătă o amploare fără precedent în ultimele decenii, putându-se identifica în cadrul general al managementului, la fel și elementul „resurse financiare” operează într-un domeniu aflat în continuă mișcare, definit cu noțiunea de „management financiar” ca obiectiv principal de a maximiza valoarea unei organizații economice prin prisma raportului profit-investiție sau a raportului profit-risc. Originea managementului financiar începe după anii 1920, odată cu apariția lucrării *Politica financiară a corporațiilor* a lui Arthur Stone Dewing, iar teoria și practica managementului financiar modern se aprofundează la începutul anilor `40 și capătă amploare, în special, după anii `45. Sfârșitul anilor `50 se consideră începutul ultimei perioade semnificative în aplicarea legislației financiare moderne și în elaborarea teoriilor financiare utilizate și în prezent.

În plan mondial, managementul resurselor financiare înregistrează o evoluție accelerată în directă concordanță cu alte domenii ale managementului. Succesul acestor activități se bazează în totalitate pe funcționarea unui sistem managerial performant.

Pentru a fi în pas cu sistemul economiei de piață modern (sau, mai bine-zis, al țărilor dezvoltate), fostele state cu economie centralizată, inclusiv Republica Moldova, abordează și asimilează cu dificultate elementele de bază ale managementului financiar modern. De aceea, pentru conectarea la sistemul economic european și mondial, pentru adaptarea la legislația pieței libere a economiei de piață sunt necesare eforturi consi-

derabile în formarea optimă a resurselor financiare și umane, corespunzătoare activităților din cadrul instituției. În acest context se înscriu și preocupările cadrelor de conducere din sistemul de învățământ și din alte domenii de activitate din țară, care sunt, în mare parte, orientate și preocupate de a asigura cu mijloace financiare necesitățile instituției la capitolele respective. Este de menționat că managementul resurselor financiare este singurul care vizează formarea și gestionarea resurselor și fluxurilor financiare provenite din activitatea proprie. Succesul unei instituții se înregistrează numai atunci când este un control riguros de ordine internă, la care este supusă activitatea economică a acesteia.

Instituțiile de învățământ din țară, atât din sistemul preuniversitar, cât și din cel universitar, se confruntă cu dilema justificată prin prisma dificultății de a activa eficient, caracterizată de mediul și condițiile în care evoluează managementul financiar al acestora. Fără un management financiar modern și un sistem managerial performant o instituție de învățământ nu poate activa eficient și nu poate avea rezultatele dorite nici în plan instructiv, nici în plan financiar și nici în întregul proces de administrare. Dacă este cazul să ne referim la poziția actuală a instituțiilor de învățământ din republică, în special din sistemul preuniversitar (îndeosebi, din mediul rural), la compartimentul „managementul resurselor financiare”, s-ar putea spune că situația ar corespunde cu perioada anilor `30 - `40 privind țările dezvoltate cu economie de piață tradițională. Însă, este greu de făcut o constatare, deoarece dezvoltarea instrumentelor financiare ale pieței libere a țărilor din Estul Europei, în perioada de tranziție, a fost și este un fenomen unic cu particularități deosebite pe care țările din Vest nu le-au avut.

Asigurarea instituțiilor de învățământ cu mijloace financiare în condițiile de tranziție la piața liberă a fost, este și va rămâne încă o problemă majoră. Economia de piață liberă nu funcționează în toată amploarea ei conform criteriilor necesare, iar sistemul de autogestione în instituțiile de învățământ nu se poate manifesta corect fără un cadru legal adecvat. De aceea și transformările concepute în învățământ nu pot fi realizabile în măsura cuvenită. Succesele în activitatea instituțiilor de învățământ pot fi prezente doar prin introducerea în practică a unei concepții clare cu accent sigur pe managementul resurselor financiare. În cazul în care bugetul statului nu este susceptibil să întrețină și să finanțeze o instituție de învățământ cu mijloace financiare la toate compartimentele în dependență de nivelul necesităților, atunci restricționarea mijloacelor financiare proprii (extrabugetare) ale instituției este inutilă și nu servește la nimic. Mijloacele bugetare anuale aprobate pentru instituțiile de învățământ, conform planurilor de finanțare, permit acoperirea cheltuielilor doar la unele articole din clasificarea bugetară. Pe când necesitățile reale ale instituțiilor de învățământ la cheltuieli sunt cu mult mai mari în raport cu cele aprobate și investite din bugetul statului.

Este evident că alocațiile bugetare aprobate pentru instituțiile de învățământ sunt prevăzute doar pentru necesități stringente în mărimi minime. În așa fel, ele nu pot determina și soluționa în termeni normali necesitățile, calitatea și politica educațională a unei instituții de învățământ. Odată cu posibilitatea atragerii și acumulării mijloacelor financiare proprii, managerii instituțiilor de învățământ sunt în drept să-și protejeze banii acumulați și să-i gestioneze în dependență de necesitățile interne ale instituției. Pentru realizarea în practică a acestor obiective instituția de învățământ are nevoie de cadrul legislativ și normativ corespunzător la capitolul „autonomia instituțiilor de învățământ” și, nu în ultimul rând, la capitolul „autonomia managementului financiar”, care poate fi definit prin „protejarea mijloacelor financiare, formate atât din venituri proprii, cât și din mijloace bugetare sau alte surse de venituri”. Elaborarea și aprobarea unei strategii reale de descentralizare administrativă și financiară ar fi un prim set de măsuri în dezvoltarea autonomiei instituționale și în modernizarea managementului financiar în instituțiile de învățământ. Aplicarea în practică a strategiei nominalizate ar duce la îmbunătățirea și optimizarea modului de exercitare a competențelor descentralizate; la armonizarea obiectivelor și direcțiilor de acțiune cu noile reglementări din domeniu; la dinamizarea transferului de autoritate, de responsabilitate și de resurse de la nivelul central la cel local, către unitățile de învățământ.

Luând în considerație faptul că suntem o țară cu o economie centralizat-planificată în trecut, acumularea, gestionarea și protejarea fondurilor financiare este o dificultate pe care trebuie să o depășească un manager, un conducător, un întreprinzător. Spre deosebire de țările industrializate cu o economie de piață tradițională, marcată de un nivel înalt al concurenței, țara noastră se regăsește încă la începutul proceselor atât de elaborare a cadrului legislativ adecvat, cât și de structurare a instituțiilor în susținerea și promovarea afacerilor. Urmând obiectivul principal al managementului financiar, care constă în maximizarea valorii unei organizații economice prin prisma raportului profit-investiție sau a raportului profit-risc, credem și sperăm că în viitorul

apropiat instituțiile de învățământ din țară se vor alinia cu adevărat țărilor care realizează cu succes legislația pieței libere și mențin, totodată, echilibrul raportului dintre cerere și ofertă. Succesul instituțiilor de învățământ la compartimentul „managementul financiar și activitatea managerială” ar putea fi realizabil cu adevărat doar prin:

- traducerea în practică a capacităților de control și gestionare a veniturilor proprii, cu implicarea factorilor de decizie din cadrul instituției și nu din afara ei;
- concomitent, prin susținerea deplină din partea statului cu mijloace financiare bugetare.

Tabloul actual ale instituțiilor de învățământ la compartimentul „managementul resurselor financiare” scoate în evidență și alte componente și părți vulnerabile, precum: mărimea salariilor angajaților sau retribuirea muncii acestora și, drept consecințe, lipsa interesului personal față de o muncă calitativă și creativă, lipsa echilibrului între raportul „cerere-ofertă”. În ansamblu, activitatea actuală a instituțiilor de învățământ cu toate componentele sale negative ar putea fi ca un imbold de referință la promovarea unor elemente de politici educaționale ale statului cu accent pe remodelarea sistemului de instruire prin stimularea și dezvoltarea capacităților manageriale cu deprinderi de întreprinzător. Încercarea de a elabora o strategie privind remodelarea sistemului de învățământ cu accent managerial în dezvoltare reflectă conturat elemente strategice, precum: autonomia și autogestiunea deplină, activitatea economico-financiară prin raportul „cerere-ofertă”, procesul de studii axat pe cunoștințe, perfecțiunea legislației în vigoare, stimularea și motivarea materială și morală a angajaților etc.

În opinia analiștilor, instituția de învățământ este una dintre cele mai importante achiziții ale civilizației, fiind un organism destul de complex, influențat în continuă mișcare de diverși factori interni și externi. Activitatea instituțiilor de învățământ, activitatea managerială a acestora, atât din țările în curs de dezvoltare, cât și din țările dezvoltate, are nevoie: de un suport permanent din partea societății și a statului; de cadre manageriale cu experiență și un nivel de pregătire adecvat, capabile să activeze în condițiile economiei de piață; de angajați calificați; de condiții bazate pe cadrul legislativ și normativ performant etc. Instituția de învățământ este o întreprindere care are ca scop nu acumularea de profituri, ci pregătirea viitorilor specialiști pentru toate ramurile economiei naționale. Aceștia, la rândul lor, vor forma profituri în domeniul corespunzător de activitate. În majoritatea țărilor, instituțiile de învățământ sunt întreținute cu suportul statului, fiind considerate totodată instituții neprofitabile. Unele instituții de învățământ din țările dezvoltate sunt capabile să acumuleze și venituri proprii impresionante, care ulterior servesc la dezvoltarea și maximizarea valorii acesteia. Conducerea și perfecționarea sistemului de învățământ constituie o componentă majoră a strategiilor și politicilor de dezvoltare, îndeosebi la nivel microeconomic. Pentru a soluționa corect problema eficacității producției în instituția de învățământ, cadrele de conducere trebuie să pună în aplicare teoria managerială contemporană. Anume teoria managerială contemporană reprezintă acel fundament pe care se poate crea mecanismul economic adecvat economiei de piață.

Societatea, în pas cu instituția de învățământ, indiferent de condițiile și nivelul de dezvoltare a țării, trebuie să găsească soluții optime întru dezvoltarea acestei ramuri, parte componentă a economiei naționale. Sistemul de învățământ este un domeniu care poate influența și da viață multor altor activități necunoscute în timp ființei umane. Aici este cazul de a spune cu fermitate că instituția de învățământ trebuie asigurată în primul rând cu cadre manageriale specializate, care să răspundă cerințelor înaintate de timp, de reformele moderne, de practicile internaționale ale managementului la general și, în special, ale managementului financiar și ale managementului educațional. Cadrele manageriale trebuie să cunoască foarte bine procesele care asigură cea mai mare eficiență economică în a forma, în a dezvolta, în a utiliza optim mijloacele de care dispune instituția de învățământ. Gestiunea instituției de învățământ este sarcina cea mai importantă a obiectivului managerial prezent în cadrul acesteia. Administrarea instituțională include în sine sarcini de conducere: strategice, conceptuale, tactice, operative în sistemul de valori atât pe verticală, cât și pe orizontală. Managerul instituției de învățământ trebuie să influențeze considerabil formarea conținutului învățământului prin promovarea principiilor corelate cu legitățile de dezvoltare a sistemului și cu sistemele de raporturi om-om și om-societate [2, p.118].

Strategia unei instituții de învățământ poate fi asigurată și protejată prin raportul corelat dintre nivelul de autonomie instituțională, nivelul de gestiune și nivelul de control. Realitatea economică prezentă în cadrul instituțiilor de învățământ din țara noastră la capitolul „gestiunea instituțională” demonstrează că procesele ce țin de modificările cantitative și calitative în acest domeniu este una dintre problemele centrale ale întregului

sistem de învățământ, unde toate acestea trebuiesc reprofile și inspirate cu motive și proceduri moderne ale țărilor dezvoltate, bazate pe un „management financiar modern” cu accent real și sigur pe activitatea managerială.

Bibliografie:

1. LUCA, G., OLARIU, N. *Elemente de management financiar, profitabilitate și competitivitate, profit, preț și calitate, risc și certitudine*. Iași: Dosoftei, 1998.
2. MARTEA, G. *Managementul resurselor financiare ale instituțiilor de învățământ preuniversitare*. Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Științe ale Educației. Chișinău, 2010. ISBN 978-9975-9691-3-0